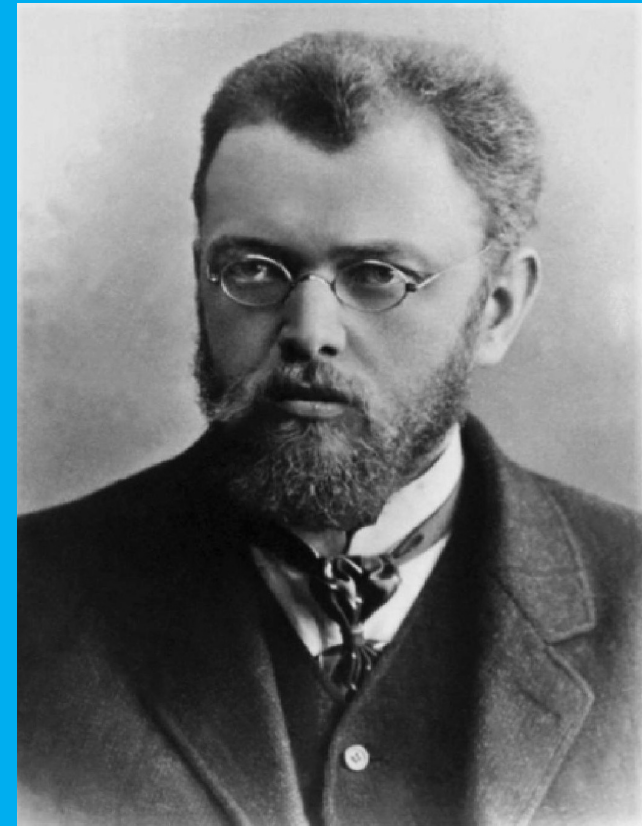

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

збірник матеріалів
VI Міжнародної науково-практичної конференції

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра релігієзнавства

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2024 р.

Київ – 2024

- stubborn conspiracy theory". Available at: <https://corechristianity.com/resources/articles/was-jesus-married-to-mary-magdalene-revisiting-a-stubborn-conspiracy-theory> (Accessed: 3 May 2024).
11. Lasher, J. "“Bible Scholars” Pushing Insane Conspiracy Theories on Jesus". Available at: <https://mycharisma.com/culture/bible-scholars-pushing-insane-conspiracy-theories-on-jesus/> (Accessed: 3 May 2024).
  12. St. Andrew's Episcopal Church. "Resurrection? Or conspiracy theory?" Available at: <https://saintandrewstampa.org/resurrection-or-conspiracy-theory/> (Accessed: 10 May 2024).
  13. Flanagan, S. and Fischer, W. "The weirdest conspiracy theories about the bible". Available at: <https://www.grunge.com/651903/the-weirdest-bible-conspiracy-theories/> (Accessed: 3 April 2024).
  14. Panczová, Z. (2017). *Konšpiračné teórie: témy, historické kontexty a argumentačné stratégie*. Bratislava: Veda.
  15. Allred, N. and Bolton, L. E. (2024). "Conspiracy Beliefs and Consumption: The Role of Scientific Literacy". *Journal of Consumer Research*, ucae024. <https://doi.org/10.1093/jcr/ucae024>
  16. Green, R. and Robison-Green, R. (2019). *Conspiracy Theories and Philosophy*. Chicago: Open Court.
  17. Pytlik, N., Soll, D., and Mehl, S. (2020). "Thinking Preferences and Conspiracy Belief: Intuitive Thinking and the Jumping to Conclusions-Bias as a Basis for the Belief in Conspiracy Theories". *Frontiers in Psychiatry*, 11(568942), pp. 1–11. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.568942>
  18. Lewandowsky, S. and Kozyreva, A. (2024). "Algorithms, Lies, and Social Media". Available at: <https://www.openmindmag.org/articles/algorithms-lies-and-social-media> (Accessed: 3 April 2024).

Васюк І. В.,
НМУ імені О.О. Богомольця,
irina_nina@ukr.net

ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ЕФЕКТ МОЛИТВИ З ПОЗИЦІЙ ДОКАЗОВОЇ МЕДИЦИНИ

Поступальний наполегливий рух сучасної медицини убік доказової медицини висуває низку питань щодо ролі в ній медичних практик, які не можна віднести до доказових. Річ у тім, що до таких практик належить досить широке коло явищ, які тією чи тією мірою застосовують у лікуванні певних хворобливих станів. З одного боку, відсутня надійна доказова база для визнання їхньої ефективності, а з іншого – немає вагомих підстав ідентифікувати їх як псевдонауку чи шарлатанство. Більш коректно класифікувати їх як паранаукове знання. Крім цього, неможливо нівелювати певні ефекти, що виникають у результаті їхнього застосування, навіть коли йдеться про ефект плацебо або самонавіювання, тригерами яких виступають

ці методики. Для прикладу, ідеться про гомеопатію, медитацію, молитву, ментальне цілительство, арттерапію тощо.

Доказова медицина сприймає перспективу зцілення релігійною вірою з глибоким скепсисом і недовірою. Свою позицію вона аргументує через низку логічних доказів тобто перевіряючи оприлюднені факти чудесних зцілень за допомогою алгоритму наукового експерименту. Як правило, вістря критики доказової медицини щодо цих зцілень спрямоване на феномен християнської молитви (як колективної, так і індивідуальної).

За християнським віровченням, наслідком людської гріховності є хвороби, що Божою волею спрямовують людину на шлях істини. Трапляється й так, що захворювання може сприяти її благу, коли "тілесні хвороби сприяють зціленню душевних ... ними гріхи очищуються". За таких обставин християнська церква наполягає на тому, що, захворівши, людина повинна покаятися, особистою і церковною молитвою просити Бога про зцілення. Саме покаєння й молитви церква визнає головними лікувальними засобами. У духовній літературі наголошується, що Господь, перш ніж зцілити хворого, простив йому його гріхи [1]. Фактично, молитва стає генератором формування своєрідної суб'єктивної реальності людини, способу мислення і життя загалом. Не випадково молитовний процес формує складну архітектуру духовного способу буття людини.

Представники доказової медицини наполягають на тому, що вплив молитви на організм можна довести, якщо зафіксовано параметри її впливу на мозок. Однак фіксацію таких параметрів ускладнено, як і докази того, що душевні стани, викликані молитвою, неможливо досягнути іншими, секулярними практиками. Більш точно, люди, які не вірять у Бога, так само можуть досягати стану спокою і радості, піднесення, різноманітних медитативних станів. Доведення оздоровчого потенціалу молитви актуалізувалося завдяки низці експериментів, а саме: експерименту Галтона, експерименту з ВІЛ Сичер-Тарга, експерименту Ча і Вірта, I і II експериментів Крюкоффа, експериментів Берда і Гарріса тощо [2].

З часом результати всіх цих експериментів були спростовані через некоректність умов їхнього проведення або відверту фальсифікацію результатів. Як виявилось, на результати деяких експериментів вплинули чинники, не враховані дослідниками, що й спотворило їхні результати. Не деталізуючи вади кожного з експериментів, наведемо кілька прикладів.

Так, експеримент із ВІЛ Сичер-Тарга (1998) проведено за жорсткою подвійною сліпою схемою з випадковими призначеннями. Сичер і Тарг взяли 40 пацієнтів, хворих на ВІЛ, і випадковим способом поділили їх на дві групи: тих, за кого будуть молитися, і тих, за кого не молитимуться. Учасники знали про це, але не знали, до якої групи вони належать. Рандомізацію проводив комп'ютер, причому з урахуванням відповідності рівня функціонування імунної системи, віку і попередніх ускладнень. Фотокартки учасників розіслали різним цілителям, що належали до християнського, буддистського, ісламського, шаманістського тощо віросповідань. Жодний з них не був знайомий і ніколи не зустрічався з пацієнтами. Цілители молилися і виконували відповідні обряди протягом однієї години шість днів поспіль. Потім відбувалася

ротація. На кожний із десяти тижнів експерименту хворим обраної групи призначали чергову групу із десяти цілителів, які продовжували ритуал. Результат експерименту вражали. Пацієнти із контрольної групи, за яку ніхто не молився, провели в лікарні на 600 % більше часу й отримали на 300 % більше можливих ВІЛ-залежних захворювань. Імовірність випадкового збігу таких обставин дорівнювала 1/20 [2]. За результатами цього дослідження Тарг отримав грант у розмірі 1,5 млн. доларів для додаткового дослідження пацієнтів з ВІЛ і раком мозку.

Але через чотири роки після публікації результатів цього дослідження науковці По Бронсон, а через деякий час Керролл спростували його результати, виявивши наріжний камінь нерелевантних результатів. Насправді методику розробляли для порівняння смертності в групах з молитвою і без молитовної підтримки, а не для моніторингу стану їхнього здоров'я. Утім, у дослідження втрутився серйозний додатковий чинник, що й спотворило результат. Виявилось, що через місяць після початку експерименту популярності набула нова антиретровірусна терапія ВІЛ, яка працювала настільки добре, що за весь час проведення експерименту в обох групах помер лише один пацієнт. Бажаними, а не дійсними виявилися й дані про радикальну відмінність у якості життя пацієнтів з першої і другої груп. Вони також були приблизно однаковими. Крім цього, перевірка процедури підготовки експерименту поставила під сумнів і «сліпоту» методики. Єдиним підтвердженим результатом стало те, що справді, поки тривав експеримент, люди із молитовною підтримкою значно менше відвідували лікаря і перебували на стаціонарному лікуванні, ніж пацієнти із контрольної групи.

Наймасовіше релевантне експериментальне дослідження терапевтичного потенціалу молитви у 2006 році провів Герберт Бенсон, відомий гарвардський кардіолог і учений з репутацією чесного педантичного професіонала. Ефективність молитви досліджували в шести лікарнях на пацієнтах, які підлягали операції коронарного шунтування. Цих людей у випадковий спосіб поділили на три групи: 604 пацієнти отримали молитву заступництва, але не знали, моляться за них чи ні; інші 597 не отримали молитви заступництва й так само не знали, моляться за них чи ні; 601 пацієнт точно знав, що за нього моляться, і за цих пацієнтів справді молилися. Молитву забезпечували три християнські групи, які молилися за успішну операцію і швидше одужання конкретних пацієнтів. Результат виявився неочікуваним. Групи 1 і 2 (з молитвою і без) не розрізнялися за жодним із контрольованих параметрів, у тому числі й за смертністю та ускладненнями. Натомість у групі 3 – у тих, хто отримав заступництво і знав про це, ускладнень було на 14 % більше, ніж у тих, хто отримував молитву, але не знав про це достеменно. Попри це, показовим є той факт, що сам Герберт Бенсон високо цінував психотерапевтичні і релаксаційні якості молитви, наполягаючи на тому, що вона працює за принципом антистресового “релаксаційного відгуку”. У цілому ця позиція відповідає загальному підходу офіційної медицини до молитви і до зцілення вірою.

Як бачимо, існують різні думки щодо ймовірності зцілення релігійною вірою, які подекуди суперечать одна одній. На тлі конвенції з опонентів

щодо психотерапевтичного ефекту молитви і релігійного зцілення загалом інші ефекти – сумнівні. У більшості випадків дівість молитви не витримує експериментальної перевірки й демонструє ефект плацебо [3, с. 145], що не заперечує припустимості її застосування в терапії окремих хвороб.

Література:

1. Біблія, Мк. 2, 3 – 12.
2. Jonathan C. Smith. Pseudoscience and Extraordinary Claims of the Paranormal: A Critical Thinker's Toolkit. Wiley-Blackwell. – URL: <https://www.wiley.com/en-us/Pseudoscience+and+Extraordinary+Claims+of+the+Paranormal%3A+A+Critical+Thinker%27s+Toolkit-p-9781444358940>.
3. Іщук Н. В. Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького). – К.: НМУ ім. О. О. Богомольця, 2023. – 285 с. - С. 142-146.

Кірієнко С. В.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
socioauxmail18@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО ПІЗНАННЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ У НАШ ЧАС

Релігію дуже часто протиставляють знанню, стверджуючи, що релігія тим чи іншим чином є фантазією, міфологічним, вигаданим, далеким від реальності явищем людської (у марксизмі – “суспільної”) свідомості. На нашу думку, таке ставлення до релігійного знання спровоковано найбільшою мірою дивною конкуренцією релігій та конфесій (деномінацій) між собою: саме “інша релігія” схильна проявляти дивну, насправді – найбільшу можливу неповагу до “релігійних” знань будь-якої конкретної релігії. Головне джерело неповаги до релігії як джерела знань – це інша релігія (до певного моменту історії, коли, завдяки глобалізації культури та універсалізації цінностей, різномірні релігії побачили можливість співпраці). Викликає сумніви наївне твердження, що релігійний світогляд був витіснений науковим – це лише частково є правдою. Історія науки та наукового прогресу показує, що, принаймні для багатьох діячів науки, релігійні переконання цілком сумісні із науковими знаннями, науковою професією, науковими відкриттями. Релігія також є предметом вивчення декількох конкретних наук, також філософських дисциплін. Тож очікування, що релігія під впливом науки швидко зійде з історичної сцени – не є правдою. Але, мабуть, є правдою, що догматичні релігійні вчення або ті частини релігійного світогляду, що були засновані на догмах (ті частини релігійних вчень, що містили догми, оперували догмами), були витіснені розвитком наукових знань і розвитком самого релігійного вчення. Мабуть можна твердити: там,